

Μαρία Δαμανάκη

Ευρωπαϊά Επίτροπος Αλιείας και Ναυτικών Υποθέσεων

Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης για τη ρύπανση της Μεσογείου από πλαστικό

Check Against Delivery
Seul le texte prononcé fait foi
Es gilt das gesprochene Wort

Αθήνα, 8/4/2011

Η ρύπανση των θαλασσών από απορρίμματα, και ειδικά από πλαστικά απόβλητα, έχει πλέον λάβει ανησυχητικές διαστάσεις. Αποτελεί μια ανοικτή σύγχρονη πληγή για τη βιοποικιλότητα, τα οικοσυστήματα και τελικά για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό μας.

Στη Μεσόγειο, τη θάλασσα των τριών ηπείρων, που θεωρείται κοιτίδα του ανθρώπινου πολιτισμού, η κατάσταση των θαλασσίων απορριμμάτων και πιο ειδικά αυτών του πλαστικού εμφανίζει απειλητικές διαστάσεις. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται σε διεθνές, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι τα θαλάσσια απορρίμματα στη Μεσόγειο αυξάνονται. Τον περασμένο Ιούλιο ερευνητική ομάδα από την Γαλλία και το Βέλγιο ανακοίνωσε την εκτίμησή της ότι χονδρικά υπάρχουν περίπου 250 δις. Μικροσωματίδια πλαστικού σε όλη τη Μεσόγειο. Υπολόγισαν επίσης πως στην επιφάνεια της κλειστής θάλασσάς μας επιπλέουν συνολικά 500 τόνοι διαλυμένων πλαστικών σκουπιδιών.

Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να συνεχιστεί. Η Μεσόγειος είναι κλειστή θάλασσα με ρυθμό ανανέωσης υδάτων τα 80 έως 90 χρόνια. Αυτό την κάνει ιδιαίτερα ευαίσθητη στη ρύπανση και τη μόλυνση. Εάν μάλιστα συνυπολογίσουμε πως η θάλασσα αυτή αν και αντιπροσωπεύει το 1% των παγκόσμιων θαλάσσιων εκτάσεων περιέχει το 6% του συνόλου των θαλασσίων ειδών, αντιλαμβανόμαστε καθαρά το μέγεθος της ανάγκης για την προστασία της. Για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η μεγάλη πρόκληση είναι να πετύχει αισθητή και μετρήσιμη μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης στη Μεσόγειο μέσα από συγκεκριμένα μέτρα και σχέδια δράσης.

Το πρόβλημα αυτό είναι σύνθετο και για τον λόγο αυτό απαιτείται η κινητοποίηση και η σύμπραξη πολλών Επιτρόπων και Κοινοτικών Υπηρεσιών. Σε αυτά τα πλαίσια και η σημερινή πρόσκληση που σας απευθύναμε από κοινού ο συνάδελφος κ. Ποτότσνικ και εγώ.

Αφετηρία για την ορθή αντιμετώπιση είναι πάντα η μελέτη του προβλήματος.

Ποιες είναι οι αιτίες του; Η παρουσίαση του κ. Ποτότσνικ ήταν κατατοπιστική, και όπως είδατε υπάρχουν συγκεκριμένες προγραμματισμένες δράσεις για την ενδελεχή μελέτη του προβλήματος.

Στη συνέχεια πρέπει να υπολογισθούν οι επιπτώσεις της θαλάσσιας ρύπανσης. Αρνητικές επιπτώσεις σε όλο το ενάλιο οικοσύστημα και συνεπώς και στην αλιεία. Οι περιπτώσεις των θαλασσίων ειδών που απειλούνται από τα πλαστικά θαλάσσια απόβλητα είναι καταγεγραμμένες. Η βλάβη που προκαλεί η βιολογική διάσπαση των πλαστικών στην τροφική αλυσίδα του θαλασσίου οικοσυστήματος και η απειλή για την ανθρώπινη υγεία είναι επίσης προφανείς.

Πέρα από τις άμεσες αυτές επιπτώσεις, τα θαλάσσια απορρίμματα επηρεάζουν έντονα καίριους οικονομικούς κλάδους για τη Μεσόγειο. Όπως είναι η ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, ο τουρισμός και η ναυτιλία. Ως Επίτροπος αρμόδια για τη θαλάσσια πολιτική και την αλιεία στοχεύω στη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων ώστε το πρόβλημα των θαλάσσιων απορριμμάτων στη Μεσόγειο να αντιμετωπιστεί ολοκληρωμένα.

Πάντως πρέπει να παραδεχθούμε ότι η κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών είναι εντυπωσιακή. Χιλιάδες πολίτες από όλο τον κόσμο ζητούν μέσα από εκστρατείες ενημέρωσης την ανάληψη δράσης. Τελευταίο παράδειγμα που προσέλκυσε μεγάλη συμμετοχή του κοινού ήταν η ηλεκτρονική καμπάνια Clean and Protect the Mediterranean της οργάνωσης Change.org. Όσοι συμμετείχαν ζήτησαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναλάβει την προστασία της Μεσογείου και να προωθήσει άμεση λύση στο πρόβλημα της ρύπανσης από πλαστικά.

Τι μπορούμε να κάνουμε λοιπόν; Υπάρχουν δύο σκέλη στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Πρώτο σκέλος, ο περιορισμός της ρύπανσης στην πηγή. Σε ότι αφορά τη ρύπανση από πλαστικά, το προσφορότερο μέτρο θα ήταν ο περιορισμός ή η απαγόρευση της πλαστικής σακούλας. Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται με διαφορετικό τρόπο στα διάφορα κράτη μέλη. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Ιταλίας, όπου η πλαστική σακούλα απαγορεύτηκε διά νόμου από την αρχή του χρόνου. Υπάρχουν παραλλαγές ανάλογων ρυθμίσεων και σε άλλα κράτη μέλη. Στην Ιρλανδία για παράδειγμα, που ήταν η πρώτη χώρα που ανέλαβε δράση στον τομέα αυτό, από το 2002 επιβάλλεται δασμός στις σακούλες (σήμερα είναι 22 σεντς), ο οποίος επέφερε σημαντικό περιορισμό στην κατανάλωση. Στο Βέλγιο υπάρχει εθελοντική συμφωνία του κλάδου της λιανικής πώλησης να μην χορηγούνται ή να χρεώνονται οι πλαστικές σακούλες μιας χρήσης με αποτέλεσμα οι καταναλωτές να εφοδιάζονται με σακούλες, όχι απαραίτητα πλαστικές, πολλαπλών χρήσεων. Το ίδιο ισχύει και στη Γερμανία και τη Δανία, όπου υπάρχει χρέωση της σακούλας από τα καταστήματα χωρίς να προβλέπεται αυτό από αντίστοιχη νομοθεσία. Επίσης, σε πολλές χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης η χρήση της σακούλας περιορίζεται διά νόμου ή απαγορεύεται: Σε διάφορες Πολιτείες των ΗΠΑ, στην Ινδία, στη Νότιο Αφρική, στη Νέα Ζηλανδία, στο Μπαγκλαντές νομοθετικά ή εθελοντικά σχήματα έχουν τεθεί σε εφαρμογή ή βρίσκονται σε στάδιο διαβούλευσης.

Το θέμα της απαγόρευσης της πλαστικής σακούλας τέθηκε πρόσφατα και στο Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος με πρωτοβουλία της Αυστριακής αντιπροσωπείας και με αφορμή την ιταλική απαγόρευση. Η συζήτηση που ακολούθησε κατέδειξε ότι η πλειοψηφία των κρατών μελών επιθυμούν τη μία ή την άλλη μορφή απαγόρευσης ή περιορισμού της πλαστικής σακούλας, και η Επιτροπή θα πρέπει τώρα να ασχοληθεί λεπτομερώς με την εξέταση του προβλήματος και τη διερεύνηση των πιθανών λύσεων.

Αυτά σε ότι αφορά το σκέλος "περιορισμός στην πηγή".

Το δεύτερο σκέλος αντιμετώπισης του προβλήματος είναι η απορρύπανση. Εδώ οι απαραίτητες δράσεις είναι πιο δύσκολες, πιο χρονοβόρες και πιο πολυέξοδες. Βέβαια η ευαισθητοποίηση των πολιτών και η κινητοποίηση πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων μπορούν να επιφέρουν αισθητά αποτελέσματα. Ωστόσο, οι ποσότητες των θαλασσίων απορριμμάτων είναι τόσο μεγάλες που οι δράσεις αυτές δεν αρκούν. Εξάλλου, χρειάζονται ανάλογες επεμβάσεις και στην ανοιχτή θάλασσα όπου εντοπίζονται πολλά απορρίμματα, και ειδικά πολλά επιπλέοντα πλαστικά.

Εδώ λοιπόν οι υπηρεσίες που εποπτεύω θα αναλάβουν δράση: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας προσφέρει σήμερα σε αλιείς και ιδιοκτήτες σκαφών τη δυνατότητα χρηματοδότησης δράσεων που έχουν σκοπό τη συλλογή των θαλασσίων απορριμμάτων μέσα από την ανοιχτή θάλασσα.

Πρόκειται για μια νέα πρωτοβουλία που θα εγκαινιαστεί επίσημα στην νότια Γαλλία στις 20 του Μάη. Εκεί θα ξεκινήσει το πρώτο πιλοτικό πρόγραμμα συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας, με την συνεργασία του κλάδου της αλιείας και του κλάδου της βιομηχανίας πλαστικών. Σκοπός του προγράμματος είναι η χρήση αλιευτικών σκαφών στα οποία έχει προσαρμοσθεί ειδικός εξοπλισμός για την περισυλλογή απορριμμάτων μέσα από την θάλασσα. Τα απορρίμματα αυτά θα περισυλλέγονται, θα συγκεντρώνονται σε ειδικά σημεία στη στεριά και θα αποστέλλονται για επεξεργασία ή ανακύκλωση.

Το όφελος είναι πολλαπλό. Από την μία πλευρά, θα έχουμε ένα ορατό αποτέλεσμα σε επίπεδο απορρύπανσης. Πολλά από τα απορρίμματα που θα περισυλλέγονται θα είναι ανακυκλώσιμα, οπότε θα υπάρχει και ανάλογο όφελος για την οικονομία. Από την άλλη πλευρά, οι αλιείς θα μπορούν να επιδοθούν σε μία εναλλακτική δραστηριότητα η οποία θα τους αποφέρει πρόσθετο εισόδημα, ειδικότερα στις χρονικές περιόδους παύσης της αλιείας.

Το Ταμείο Αλιείας μπορεί επίσης, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τους δήμους, να συγχρηματοδοτήσει απλές αλλά αποτελεσματικές, λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων από αλιευτικά σκάφη και σκάφη αναψυχής τα οποία χρησιμοποιούν τα αναρίθμητα μικρά λιμάνια (αλιευτικά καταφύγια) που υπάρχουν κατά μήκος των ελληνικών ακτών. Τα απόβλητα αυτά πρέπει στη συνέχεια να αποστέλλονται για κατάλληλη επεξεργασία και ανακύκλωση.

Θα ήθελα σήμερα να κάνω έκκληση σε όλα τα κράτη μέλη που βρέχονται από τη Μεσόγειο, και ιδιαίτερα στις ελληνικές αρχές, να διερευνήσουν σε βάθος τις δυνατότητες που προσφέρουν τα αντίστοιχα εθνικά τους επιχειρησιακά προγράμματα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Αλιείας για δράσεις με στόχο τη μείωση των θαλάσσιων αποβλήτων και για πρωτοβουλίες συλλογής και ανακύκλωσης.

Η βιομηχανία πλαστικών θα πρέπει επίσης να αντιδράσει, με την παραγωγή πιο βιοαποδομήσιμων πλαστικών. Παράλληλα, οι πολίτες, οι ναυτικοί και οι ψαράδες είναι ανάγκη να ευαισθητοποιηθούν. Μπορούν να υιοθετήσουν μια πιο παραγωγική στάση όταν έρχονται σε επαφή με τη θάλασσα είτε για επαγγελματικούς λόγους είτε για ψυχαγωγικούς. Μπορούν να αναδειχθούν σε φύλακες της θάλασσας και να παράγουν λιγότερα απόβλητα και ιδίως λιγότερα πλαστικά απόβλητα.

Τέλος, το τελευταίο σκέλος της δράσης για την αντιμετώπιση του προβλήματος της θαλάσσιας ρύπανσης από απορρίμματα είναι η θέσπιση και επιβολή αποτρεπτικών κυρώσεων στους παραβάτες. Αυτό επαφίεται στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών, αλλά είναι απαραίτητο συστατικό της ολοκληρωμένης δράσης για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

Θέλω να ελπίζω ότι αυτές οι πρωτοβουλίες θα είναι η αρχή μιας μεγάλης μάχης που θα δώσουμε για την προστασία της Μεσογείου και θα την κερδίσουμε. Το χρωστάμε στις επόμενες γενιές, το χρωστάμε στον πολιτισμό μας, το χρωστάμε σ' αυτή τη χλιοτραγουδισμένη θάλασσα, διαχρονική πηγή ζωής, ανάπτυξης, αισθητικής και έμπνευσης.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.